Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Xalbadora Roldan Iturrioz

Andoain, Gipuzkoa
(1922-2016)

Aurkibidea

Biografia

Ama goierritarra zuen eta aita Añorgan hazia. Bera Andoainen jaio zen eta hiru senidetan gazteena izan zen. Bere izeba batek ostatua jarri zuen Andoainen eta bere aitak han ezagutu zuen emaztea izango zuena, Xalbadoraren ama. Aitak tranbia gidatzen egiten zuen lan orduan eta ezkondu zirenean Julian enea izeneko etxean taberna ireki zuten gurasoek. Han lan egin zuen Xalbadorak eta gero Zubiaurre etxera ezkondu zen hango harategiko semearekin. Harategian lan egin zuen urte batzuetan, baina gazterik alargundu zen eta harategia aurrena semeen esku utzi eta gero errentan eman zuen. Frantsesez ikasi zuen txikitan, Notre Dameko mojen ikastetxean. Andoainen bizi izan da Xalbadora azken urteetan ere.

Zintak

AND-023

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Ansa, Ainhoa
- **Data**: 2010-06-22
- **Iraupena**: 35 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Etxeberria, Idoia

AND-024

- **Proiektua**: Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Ansa, Ainhoa
- **Data**: 2010-06-22
- **Iraupena**: 77 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Etxeberria, Idoia
- **Transkribatzailea(k)**: Alkorta Agirrezabala, Jon

Pasarteak

1. Aita Añorgakoa, ama Itsasondokoa

- **Erref**: AND-023/002
- **Iraupena**: 0:02:16. **Hasi**: 00:00:14. **Bukatu**: 00:02:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Beste garraio batzuk
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:
Aita Añorgan hazia zen, baina aitona nafarra zen, ardo saltzailea; Aieteko neska batekin ezkondu zen. Ama Goierrikoa, Itsasondon jaio eta Legorretan hazitakoa. Bera Andoainen jaio zen; Fonda taberna zuen amaren ahizpak han. Aita arotza zen, baina tranbian hasi zen lanean. Ama nola ezagutu zuen. Ezkonduta, taberna jarri zuten. Hiru senide.

2. Eskolara moja frantsesetara

- **Erref**: AND-023/003
- **Iraupena**: 0:01:12. **Hasi**: 00:02:30. **Bukatu**: 00:03:42
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:
Hiru urterekin hasi zen eskolan, Notre Dame moja frantsesetara. Erdaraz ikasi zuen, solfeoa ere bai... Merienda eramaten zuen. Mojetako bat etxera joaten zen, sukaldean ikastera; ama oso sukaldari ona baitzen. Lehengo bizimodua lasaiagoa zen.

3. Julian Enea tabernako kontuak; maizterrak ziren

- **Erref**: AND-023/004
- **Iraupena**: 0:03:06. **Hasi**: 00:03:42. **Bukatu**: 00:06:48
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:
Julian Enea taberna zuten; maizterrak ziren. Errenta ordaintzera joaten zen bera, hilero, Maindi etxera. Ardo eta ikatz biltegiak zituzten, arropa eta janari denda ere bai. Baserritarrek, dirua zutenean, etxeak erosten zituzten; haiek bi zituzten kalean. Takoi altuko zapatekin nola ibiltzen zen gora eta behera.

4. Artilezko berokiak; emakumeek prakarik ez

- **Erref**: AND-023/006
- **Iraupena**: 0:01:07. **Hasi**: 00:08:22. **Bukatu**: 00:09:29
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Beste hizkuntzak eta hizkerak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:
Artilezko berokiak santu guztien egunean estreinatzen zituzten. Prakarik ez zuten erabiltzen; lehenengo aldiz Parisera joan zenean jantzi zituen. Frantsesez badaki pixka bat.

5. Moja ikastetxeko eta etxeko otoitzak

- **Erref**: AND-023/009
- **Iraupena**: 0:02:03. **Hasi**: 00:10:12. **Bukatu**: 00:12:15
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:
Moja ikastetxean orduro errezatzen zuten; etxean ere egiten zuten otoitz. Bost seme-alaba ditu, eta orain ez. Lehen: jan aurretik, etxetik irtetean, eliza ondotik pasatzean... Moja euskaldun bat bazen, baina eskolan erdaraz eta frantsesez. Kalean, lagunekin euskaraz; etxean ere bai. Gaztetan kalean erdaraz ere ibiltzen ziren, euren buruak apainago egiteko edo.

6. Errepublika garaiko grebak eta istiluak

- **Erref**: AND-023/012
- **Iraupena**: 0:04:13. **Hasi**: 00:14:22. **Bukatu**: 00:18:35
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Lanbideak » Polizia

Laburpena:
Errepublikako grebekin akordatzen da. Aitak taberna itxi zuen, istiluen beldurrez. Leihora atera zen. Asaltoko guardiak agertu ziren, zaldi gainean, Donostiatik etorrita. Zaldiak lurrera erori ziren, norbaitek barraskiloak bota

zizkielako ganbaratik. Kasualitatea, beraiek ere bazituzten karakolak ganbaran; miaketak. Etxetik bertan tranbia zuten, eta bertako langileak kalean zebiltzan, greba egiten.

7. Apaizen kontrako abestiak, Errepublika garaian

- **Erref**: AND-023/013
- **Iraupena**: 0:01:33. **Hasi**: 00:18:35. **Bukatu**: 00:20:08
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:
Errepublikak ekarri zituen aldaketak. Hortik sortu zen gerra. Istiluak. Tabernan apaizen kontrako abestiak entzun, baina isildu egiten ziren. Abestu egiten du. Bera gutxi egoten zen tabernan, amak bigarren solairuko jostunarengana bidaltzen zuen.

8. Mojek alde egin zuten Errepublika etortzean

- **Erref**: AND-023/014
- **Iraupena**: 0:01:17. **Hasi**: 00:20:08. **Bukatu**: 00:21:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Mojak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:
Bere ikastetxeko mojak gordeta egon ziren, eta gero ihes egin zuten Baionara; bera Tolosara joan zen eskolara. Etxeko lanak egiten ikasi zuen, josten, sukaldean...

9. Gazte alargundu zen

- **Erref**: AND-023/015
- **Iraupena**: 0:01:00. **Hasi**: 00:21:25. **Bukatu**: 00:22:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:
Taberna Kale Berrin zegoen, orain desagertua dago. Zubiaurre etxera ezkondu zen. Gazte alargundu zen. Diru faltarik ez du izan, baina penak asko.

10. Tabernan lan asko izaten zuten

- **Erref**: AND-023/017
- **Iraupena**: 0:01:27. **Hasi**: 00:22:42. **Bukatu**: 00:24:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:
Taberna nolakoa zen. Hileta ondorengo bazkariak, kintoenak... lan asko egiten zuten. Bi jangela zituzten. Langileak eta merkatariak joaten ziren. Gaztetako pentsamendua eta gerokoa ez da berdina.

11. Hondartzara joaten zen Donostiara, tranbian

- **Erref**: AND-023/019
- **Iraupena**: 0:02:05. **Hasi**: 00:25:00. **Bukatu**: 00:27:05
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Aisia » Mendia eta hondartza » Hondartza
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak

Laburpena:
Gazte denboran etxean egon behar izaten zuen asteburuetan, lanean. Aste barruan amak hondartzara joateko esaten zion. Tranbian joaten zen. Baina lagun askok ezin zuten. Igeri Andoaingo errekan ikasi zuen. Gozotegian pastela jaten zuten.

12. Inguruko herrietako festak eta Tolosako feria

- **Erref**: AND-023/020
- **Iraupena**: 0:02:43. **Hasi**: 00:27:05. **Bukatu**: 00:29:48
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Aisia » Jai-giroa » Beste toki batzuetara jaietara
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak
- Lanbideak » Sastreak, jostunak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:
Erromeriak. Asteasuko eta Villabonako festetara joaten ziren. Santiotara oinez. Oraingo gazte denbora desberdina da, lehengoa lasaiagoa. Larunbatetan, amarekin Tolosara feriara; tela dendan ehuna erosi, eta Florak (bizilaguna) josten zion soinekoa. Propinak ematea ohitura zen tabernan. Batak.

13. Mantila, mezarako

- **Erref**: AND-023/022
- **Iraupena**: 0:02:23. **Hasi**: 00:30:02. **Bukatu**: 00:32:25

- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:
Bata erabiltzen zuten kalerako. Mezarako, iganderako soinekoa. Beti izan da apaina. Gona motzik ez zen erabiltzen. Klasikoa zen bera. Mantila, mezarako; gerra ostean kendu zuten. Galtzerdi gabe ere ezin zen joan mezara.

14. Garizumako debekuak

- **Erref**: AND-023/025
- **Iraupena**: 0:01:27. **Hasi**: 00:33:45. **Bukatu**: 00:35:12
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:
Garizumako debekuak: zinemara ezin joan. Ostiral Santuan lagunak Donostiara joaten ziren, bera ez. Musika: banda prozesioaren atzetik joaten zen. Taberna ere itxi egiten zuten. Baserritarrak diru gutxirekin baina ondo bizi ziren.

15. Ezkutuan musu ematen

- **Erref**: AND-024/001
- **Iraupena**: 0:00:44. **Hasi**: 00:00:00. **Bukatu**: 00:00:44
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:
Lehengo ezkontzak oso serioak ziren. Apaizaren galderak eta musu emateko debekua. Hala ere, ematen zioten musu elkarri ezkutuan.

Transkripzioa
- Oso seriyoak izaten zian.
- Orduko ezkontzak?
- Oso seriyuak. Konfesatzea joan ta galdetzen zizuen apaizak ia nobiyuai muxu eman al ziozun, muxu ematia debekatua zeuken, baiño horreatikan alkarri ematen geniyon muxu; honbre... Saiatuko giñan ezkatzian ate atzian, iñork ikusten ez giñun lekun baiñan muxu ematen ziyozun despeditzerakuan.
- Nobiyotan pekatu izango zan gauza hoik itia?
- Bai; ez, ez, haragikeririk eta ez, muxu ematia alkarri, ta bostekua ta hoi, esku guztia minberatuta uzten zizuela.

16. Mutil esku-luzeari eskarmentua

- **Erref**: AND-024/002
- **Iraupena**: 0:02:16. **Hasi**: 00:00:44. **Bukatu**: 00:03:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:
Tabernan lagun asko zituen, mutilak inguruan. Ama serioa zen, eta mutilei ez kasurik egiteko esaten zion. Mutil batek eskua jartzen zion ipurdi aldean, eta sifoi botilarekin busti zuen behin.

17. Senarra aukeratzeko garaia

- **Erref**: AND-024/003
- **Iraupena**: 0:02:02. **Hasi**: 00:03:00. **Bukatu**: 00:05:02
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:
Gizonari errespetua izaten zitzaion. Gurasoei ere bai. Bi-hiru mutilekin ibili zen "tonteatzen", eta azkenean bere senarrarekin geratu zen. 28 urterekin ezkondu zen. Gurasoak bera baino lehenago konturatu ziren. Senarra familia utzi beharraren penaz hil zen.

18. Bost urte nobiotan; zarzuelak

- **Erref**: AND-024/005
- **Iraupena**: 0:02:50. **Hasi**: 00:05:07. **Bukatu**: 00:07:57
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Ezkontza xumea egin zuten. Harakina zen senarra. 1951n ezkondu ziren. Bost urte nobiotan, batera eta bestera: Mirentxu eta El Caserío zarzuelak ikustera joan ziren; abesti bat kantatzen du, gaztelaniaz.

19. Pospolinetan ibili zen dantzan, gerra aurrean

- **Erref**: AND-024/006

- **Iraupena**: 0:01:44. **Hasi**: 00:07:57. **Bukatu**: 00:09:41
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:
Pospolinak zer ziren. Batzokian biltzen ziren; Donostiatik Barriola andereñoak joaten ziren dantza erakustera. Ezpata dantzariak ere bazeuden. Martin Lasarte Realeko entrenatzailearen familiaren kontuak.

20. "Poxpolinak gera" eta "Gora Euzkadi" abestiak

- **Erref**: AND-024/007
- **Iraupena**: 0:01:12. **Hasi**: 00:09:41. **Bukatu**: 00:10:53
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Aisia » Kultura » Dantza
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:
Pospolinen abestia: "Poxpolinak gera". "Gora Euzkadi" abestia ere kantatzen du.

Transkripzioa
POSPOLIÑAK GERA
Poxpoliñak gera zorionean
eusko jolasen alde
gabiltz lanean,
eusko jolasak alaitu
euskera hutsez mintzatu,
Euskadi maite gure aberria
guk behar degu askatu,
Euskadi maite gure aberria
guk behar degu askatu.
Tra-laralala-la-la...

- Dantza iñez abestutzen gendun kanta hoiek.
- Dantza iñez eta kantatuz?
- Dantza iñez hoi ez gendun kantatuko baiño dantza bukatu ta gero kantatuko gendun.

GORA EUSKADI
Gora Euskadi bizi bedi
gora Sabino Arana Goiri,
Jaungoikua, Lege Zaharra,
gora euskotarra.

21. Errespetua elkarri, tabernan

- **Erref**: AND-024/009
- **Iraupena**: 0:00:45. **Hasi**: 00:11:44. **Bukatu**: 00:12:29
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak

Laburpena:
Mojetan zortzi-bederatzi urterekin ikasi zituen abestiak frantsesez. Tabernan ere entzuten zituen kantu eta bertsoak. Errespetua zioten elkarri, eta bakoitzak nahi zuena kantatzen zuen.

Transkripzioa
- Ordun beatzi-hamar urte, monjetan frantsesetan nenbilen garaiyean.
- Ta ikasten al zenuen beste batzokiyan ez zan beste nonbaite euskeraz kantarikan,, bertsoirkan edo ordungo kantaik eo?
- Ez, nik tabernan entzuten nittun bertsuak eta kantak tabernan, alde guztitakoak entzuten zian hor. Baiño bazegoen errespetua eta zeiñek ze kantatzen zun iñor ez zan kejatzen e, bakoitzak beria ta kito. Ta oin hala bihar du, oin hala bihar du, bakoitzak beria ta kito; pakia izango baldin bada hoi biharko degu, bestela ez dago pakeik, ez da izango.
- Errespetua.
- Hoi da, errespetua alkarri.

22. Batzokiko antzezlanak

- **Erref**: AND-024/010
- **Iraupena**: 0:01:48. **Hasi**: 00:12:29. **Bukatu**: 00:14:17
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:
Antzerkia ere egiten zuten batzokian. Abesti bat kantatzen zutela du gogoan. Bederatzi neska ezkongai kantua kantatzen du. Antzezle moduan ez zen ibili. Orduko antzezlanak: Mendi-mendiyan.

23. Andoainen denetik: karlistak, sozialistak, komunistak...

- **Erref**: AND-024/011
- **Iraupena**: 0:03:03. **Hasi**: 00:14:17. **Bukatu**: 00:17:20
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Errepublikanoak
- Politika » Jarrera politikoak » Karlismoa, liberalismoa

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Gerra aurrea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:
'Círculo Carlista' ere bazen Andoainen. Non zegoen, batzokitik gertu. Errepublikazaleen zentroa ere bazegoen eta sozialistena. Komunistak lepo gorria lepoan ibiltzen ziren. Denetik zegoen, 4.000 biztanle baino gutxiago izan arren. Istilu handirik ez zen izan politikarien artean. Are gehiago: jauntxoek errepublikazaleei lagundu zieten gerra etortzean.

24. Gerra hasi zen; fusilamenduak

- **Erref**: AND-024/012
- **Iraupena**: 0:02:22. **Hasi**: 00:17:20. **Bukatu**: 00:19:42
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:
Gerra hasi zenean, ez zuten inora alde egin. Aita ez zen politikan sartu. Militar talde bat herrira nola sartu zen. Anaia zaharrena. Elkarren inbidia izan zen, eta 12 andoaindar fusilatu zituzten. Beldurra eta pena.

25. Gerra: lapurretak hutsik geratutako etxeetan

- **Erref**: AND-024/013
- **Iraupena**: 0:01:48. **Hasi**: 00:19:42. **Bukatu**: 00:21:30
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:
Lapurretak etxeetan: altzariak eramaten zituzten, kamioietan. Batek eskuetan argazki bat zuen, senarra agertzen zen, eta eskatu egin zion. Fusilamenduak. Oker asko egin zituzten Andoainen.

26. Gerra ondoren industria indartu egin zen; inmigrazioa

- **Erref**: AND-024/014
- **Iraupena**: 0:01:44. **Hasi**: 00:21:30. **Bukatu**: 00:23:14
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera
- Ekonomia eta industria » Boom industriala
- Ekonomia eta industria » Lantegiak

Laburpena:
Gerra ondoren lana sortu zen lantegietan: inmigrazioa. Gerra garaiko industria: bonba fabrika, Laborde... Dirua egin zuten batzuek eta etxea erosi zuten. Lehen ez zegoen erosteko ohiturarik: gehienak maizterrak ziren.

27. Emakume abertzaleei ilea moztu zieten

- **Erref**: AND-024/016
- **Iraupena**: 0:01:46. **Hasi**: 00:23:21. **Bukatu**: 00:25:07
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Jarrera politikoak » Abertzaleak

Laburpena:
Nazionalak sartu aurretik, ez zen hildakorik izan. Gero jende asko hil zuten batere errurik gabe, "Gora Euzkadi" esateagatik. Emakume batzuei ilea moztu zieten, abertzaleak izateagatik. Bizarginari ere malkoak ihes egiten zion.

28. Andoaindar asko Oriara gerra garaian

- **Erref**: AND-024/018
- **Iraupena**: 0:01:49. **Hasi**: 00:25:22. **Bukatu**: 00:27:11
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:
Batzokia eta zentro errepublikanoa itxi egin zituzten. Jende asko Oriara joan zen, eta Brunet lantegian hasi zen lanean. Emakume askok egiten zuen lan lantegian, Algodoneran eta. Kasu bat aipatzen du. Zintzoago bizi ziren lehen. Etxean ere lana egin behar: arropa eskuz garbitzen zen.

29. Gerra ondoren, lana eta dirua bazegoen

- **Erref**: AND-024/020
- **Iraupena**: 0:01:28. **Hasi**: 00:27:41. **Bukatu**: 00:29:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Ekonomia eta industria » Boom industriala
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:
Gerra ondoren, lana bazegoen. Dirua zuen jendeak, eta tabernan mugimendua zegoen. Oraingo emakumeei buruzko iritzia. Berak beti egin du lana. Dirua biena zen, senar-emazteena. Kontuak berak eramaten zituen.

30. Alarguna, bost seme-alabarekin

- **Erref**: AND-024/021
- **Iraupena**: 0:01:52. **Hasi**: 00:29:09. **Bukatu**: 00:31:01
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:
Gizon ona zen, baina gazte alargundu zen. Bost seme-alaba. Alarguntza bazeukan, diru asko garai hartarako. Baina seme-alabak txikiak ziren negozioarekin jarraitzeko. Horregatik, errentan eman zuen, eta orain arte.

31. Errazionamendua eta estraperloa: tren txikia

- **Erref**: AND-024/023
- **Iraupena**: 0:03:51. **Hasi**: 00:31:18. **Bukatu**: 00:35:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Lanbideak » Polizia

Laburpena:
Gerra ondorengo errazionamendua. Flora bizilagunaren aitak, Juanillok, tren txikian egiten zuen lana. Irina, babarrunak, azukrea... ekartzen zizkien. Guardia Zibila miaketak egiten hasi zen. Etxean lau apopilo zituztela esan zieten, eta haiek ekarritakoa zela janaria. Amak ogia egiten ikasi zuen. Apopiloak nongoak ziren.

32. Estraperloa II: Tolosatik

- **Erref**: AND-024/024
- **Iraupena**: 0:01:22. **Hasi**: 00:35:09. **Bukatu**: 00:36:31
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:
Olioa amak eta biek Tolosako Kortadi janari dendatik ekartzen zuten, kontrabando garaian. Ondo portatzen zenak lortzen zuen jatekoa. Propinak eta garai hartako eltzetxoak, lurrezko potoak.

Transkripzioa
- Ogiya ta oliyua.
- Oliyua, oliyua nik, ekarri gendun behin eo bi aldiz amak eta biyok, zegon garai batian Tolosan komestible bat Kortadi. Ta gure amak horri bidoiya ez dakit hamabi-hamabost litroko bidoiya erosi itten ziyon joan eta ekarri itten ziguen. Ta gero estraperlo garaiyean joan eta berriz’e litron bat eo bi eman itten ziguen oliyua. Ta hor etortzen giñan xextua kargatuta-ta Tolosatik. Oseake ondo portatzen zean lekun beti bado zeozer, baiño gerra goorra izandu zan e, nik banitt:un launak esaten zietenak "jo, hik oain'e bata berriya, nere amak ez dakala xoxik eta ez (e)zan egin bata berririk". Baiño bata berriya, baiño noizian behin nik bata berriya. Baiño lan inda, lan inda ta zintzua izanduta. Ta propinak'e hantxe potuan jasota.

- Amak ikusiko zun hoi?
- Honbre, beak eakutsi ziten. Beak ekarriko ziten eltzetxua, garai hartan eltzetxo batzuk bazian baiña erorita puskatzen zianak. Gero atera zituen kaja metalezkoak eta gauza dotoreguak. Baiño garai hartan zea zeon, lurrezko potuak zian. Oain'e badia nonbaitte, ikusten dia.

33. Euskara debekatuta, gerra ondoren

- **Erref**: AND-024/025
- **Iraupena**: 0:02:14. **Hasi**: 00:36:31. **Bukatu**: 00:38:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

Laburpena:
Euskararen kontrako neurriak, gerra ondoren. Gurasoekin euskaraz zebilelako poliziak kargu hartu zionekoa, tabernan. Erdaraz ere ondo zekien. Filarmonika jotzen zuten disko saltzaileak. Kalean kontuz ibili behar zen. Batzuek euskara galdu zuten. Amak Goierriko euskara zuen, eta berak ere halakoxea duela uste du. Hitz bereziak bazituen amak.

34. Aranoko ikazkinen kontuak

- **Erref**: AND-024/027
- **Iraupena**: 0:04:08. **Hasi**: 00:38:52. **Bukatu**: 00:43:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Ikazkinak eta txondorrak

Laburpena:
Tren txikia eta Aranoko ikazkinen kontuak. Egur-ikatza ekartzen zuten Nafarroatik. Maindi denda. Txondorra egiten zuten han, eta behin ikusi zuen. Amak ere erosten zuen egur-ikatza. Aranoko mutilak mandoak kargatuta joaten ziren Andoainera mendiz, saltzera. Beraienean egiten zuten lo. Mandoak askatu zituzten mutiko bihurri batzuek.

35. Aranoko Martinen kontuak I

- **Erref**: AND-024/029
- **Iraupena**: 0:01:05. **Hasi**: 00:43:23. **Bukatu**: 00:44:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika
- Aisia » Kultura » Bertsolaritza
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:
Martin zuen izena Aranoko ikazkin gazteak. Bertsolaria zen. Senargaiarekin Aranora joan zenekoa. Zuaznabar txalapartariarekin joan ziren autoan.

Transkripzioa
- Hua zaharra zan. Martin, Martin zan gaztia. Martin "txilipitero" esaten niyon nik eta "zer dezu negarrez?" esaten ziten beak, abesti bat da hori. Eta “ez dut nik negarrik iten e. Baiña ni zu ikusita pozik jartzen naiz". “Gero bertson bat bota bihar dezu e”. Gaiñea, bertsolaiya zan. Bertsoa botatzen zun ta tartian puntaran bat botatzen ziten neri. Baiño ni oso gaztia nintzan ta nik ez nun ezer'e pentsatzen holakoik. Baiño gero, nere senargaiyakin Aranoa jun nitzanian, han tabernan aittatu niyon bati; ba nere edadia ez du, ni baiño bi urte gehixo eo hola ditu, eta nik ordun ezkondu baiño lehen nitzala uste det Aranon, senargaiyakin joanda, koadrilla joan giñan. Zuaznabar nola zan, zea jotzen...
- Txalaparta.
- Txalaparta jotzen eakutsi zuna, bakizu zuk Zuaznabar. Hori aita hori bazan, harek zun kotxia, harekin joan giñan gu, Zuaznabar. Andoaiñen bizitzen baitzan hori leheno. Ya hil da, gizajoa hil da..., ez, Donostin bizi da, Donostin bizi da. Alaba ikusten dut iñoiz. Donostira joan zan. Nik usten det hil dala. Gizon harek ya ehun urte ditu, hil zan, hil zan, hil zan. Gaiñea uste det entiarroa joan giñala.

36. Aranoko Martinen kontuak II

- **Erref**: AND-024/031
- **Iraupena**: 0:00:52. **Hasi**: 00:44:46. **Bukatu**: 00:45:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Tabernan Martin aipatu zuen, eta tabernariak ez zuen ezagutzen. Senarrak askotan adarra jotzen zion Martinekin.

Transkripzioa
- Tabernan?
- Tabernan aittatu nun, bai, aittatu nun, ta nere senargai horrek "ze nahi dezu, Martin azaltzia?”. Ta “Gutxinean e bertso bat botako liguke etorriko balitz". Eta aitatu nun, eta tabernakoak esaten zun Martin hainbeste ziala ta hola manduakin-ta ibiltzen zianak eta, beak ez zula ezautzen. Akaso, Aranotik joango ziala baiño akaso beaiek ez ziala Aranokuak izango, ta hortan gelditu zan gure ixtoriya. Ez dakizu zenbat bider muturrea bota ziten nere gizonak nerekin hasarratzen zanian. Aranoko Martin ezautu bazendun bai earki (barre), nerekin ezkondu baiño leheno. Enfin.
- Gustokoak izaten dia,beti ondo moldatzen zean zera...
- Bai, bai. Ta gaiñea gaztia nere edadetxukoa zan, urte bat eo bi bakarrik zittun, gaztia zan. Beste bi ya edadekoago, haundiguak zian, bai.

37. Etxera lau mutilekin eta automobilean

- **Erref**: AND-024/032
- **Iraupena**: 0:03:50. **Hasi**: 00:45:38. **Bukatu**: 00:49:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:
Gaztetan, lagunak izatea bai, baina nobio asko edukitzea ez zen ohikoa. Bera itsusia zela dio, sudur handikoa. Iluntzean goiz etxeratzen zen. Baina etorrita dago lau mutilekin automobilean: Beotibar dantzalekura joan, Tolosara, igande batean, eta bueltako trena galdu zuen.

38. Jauna hartzeko, baraurik

- **Erref**: AND-024/035
- **Iraupena**: 0:02:33. **Hasi**: 00:50:13. **Bukatu**: 00:52:46
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:
Santa Kruz ermita, auzoan. Parrokia non zegoen lehen; mezetara joaten ziren 06:00etarako. Baraurik, Jauna hartzeko. Zintzoegi bizi ziren orduan. Igandetan denda eta taberna asko zeuden zabalik. Apaizak esaten ziona.

39. Andoaingo festak nolakoak ziren

- **Erref**: AND-024/038
- **Iraupena**: 0:02:04. **Hasi**: 00:54:14. **Bukatu**: 00:56:18
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:
Santakruzetan zer izaten zen. Meza; eskopeteroek hiru tiro botatzen dituzte. Batela errekan. Bazkaria egiten zen. Egun handia zen eta da. Pepe Andoain musikari famatua; filarmonikarekin abesten zuen. Pasodobleak. Dantza lotua normala zen 16-18 urte zituenerako.

40. Pospolinetako erretratua I

- **Erref**: AND-024/041
- **Iraupena**: 0:01:38. **Hasi**: 00:57:07. **Bukatu**: 00:58:45
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Aisia » Kultura » Dantza
- Bestelako kontuak » Irudiak grabatzen
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:
Gerra sortu zenean, ehule jantzia, pospolinetakoa, aitak zaku batean sartu eta erre egin zuen. Bera negarrez. Erretratua erakusten du. Pospolinak eta ezpata dantzariak.

Transkripzioa
- Ba gerra sortu zanian ba erre eitten zituela eta ikurriña arrastoik ez zala euki bihar. Ta nik ikurriña ez naukan baiño naukan Pospoliñetako trajia; ez, Hilanderatakua. Hamalau urtekin "ya eres hilandera". Eta ordun ein zieten traje berriya. Ta in zieten traje berriya ta naukan etxian baiño nere aitta hor igual gogoatu zitzaion ta esan ziten: "Aizan, nun den hik Pospoliñetako traje hoi?". "Ba eukiko det holako lekutan". "Ba ekarri, sartu zaku hontan, nik gordeko diñat eta". Badakizu ze in ziten? Zakuan sartu, patiyoa eaman ta su eman ta erre; ta ni goiko leihotikan beira. Ze negarrak in nittun. Ze pena eman ziten. Gorde, gorde...; neure ohe azpin gordeko omen nun nik. Nere ohe azpin gordeko omen nun ta han eongo omen zan, hua ez omen zula iñork billatuko. Nere ohe azpia miatzea ez zala iñor joango ta.
- Ta erre...
- Ba hementxe gaude gu pospoliñak (erretratua erakutsiz).
- Honek hartuko du. Erakutsi hortikan, begira ze politta dan! Pixka bat gertuatuko det eta. Bai? Zenbat jende, e!
- Bai.
- Zenbat neska koxkor.
- Txikik pospoliñak, hilanderak, ta mutillak ya ezpata-dantzarik. Ezpata-dantzarik, lehen esan dizutena, Martin Lasarte honen osaba’re hortxe dago.
- Ia. Zenbat jende.
- Bai, kuadrilla handiya giñan.
- Dantzatzen, kantatzen...
- Ni hementxe nago tartian, ikusiko nazu.

41. Pospolinen erretratua II

- **Erref**: AND-024/043
- **Iraupena**: 0:03:25. **Hasi**: 00:59:02. **Bukatu**: 01:02:27
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Aisia » Kultura » Dantza
- Bestelako kontuak » Irudiak grabatzen

Laburpena:
Erretratuari begira, izenak esaten hasi da: Pujol, Navarro, Zubillaga, Amustxategi, Etxeberria, Barriola, Apalategi, Barandiaran, Pastor...

42. Pospolinak eta ehuleak

- **Erref**: AND-024/046
- **Iraupena**: 0:01:39. **Hasi**: 01:03:28. **Bukatu**: 01:05:07
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Dantza
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:
Pospolinen jantzia entregatu eta ehulearena eman zioten, 14 urterekin. Atotxara joatekoak ziren, dantzara. Gerra hasi, eta aitak erre egin zion jantzia. Hortxe bukatu ziren dantzak. Neska handiak, ehule. Arku dantza, sagar dantza...

Transkripzioa
- Xalbadora, eta nora joaten ziñeten pospoliñekin dantzatzea ta.
- Ba esango dizut. Pospolin trajia entregatu eta eman ziyoten hilanderana. Ya hamalau urte iten nittun gerra sartu zanian, hamalau urte itten nitun eta ya nitzan ya hilandera. Eta eman ziyaten traje berriya.J un bihar gendun dantza ittea Atotxaa, San Sebastian, jun behar gendun dantza ittea. Ta ni nere traje berriya "con toda ilusión" han naukan, baiño ez nun traje berriik jantzi, ez nik eta ez bestek. Nere aittak su emanda erre in zian ta, hua disgustua!
- Ta Atotxa ez ziñan jun, baiño...
- Ez, Atotxa ez giñan jun.
- Beste norabaittea jun ziñen dantzatzea?
- Ez, ba gerra sartu zan ta ya gehio ez giñan jun, gehio ez giñan jantzi. Bukatu zan pospolin-dantzak. Ta hilandera-dantzak bukatu zian.
- Ta pospolinetik hilanderara ze salto zeon?
- Ba gorputz haundigua ta dantzak'e haundiguak. Poxpoliñak beti atzeagotikan ibiltzen zian, hilanderak aurreagotikan joaten giñan ta neska haundiguak giñan. Ni gaiñea izandu naiz gorputz altukua; bai.
- Eta ze dantza iten zenituzten?
- Jartzen ziguenak; arku-dantza eta bestia xexto-dantza, buru gaiñian xextua hartuta.
- Arrantzaliana?
- Arrantzaliana ez, arrantzaliana bezela ez. Basarritarrena zan guria, sagarrak giñuzen gaiñian-ta, sagar-dantza zan, sagar-dantza. Ni ez naiz gauza itteko.

43. Urteko hilabeteen izenak

- **Erref**: AND-024/049
- **Iraupena**: 0:00:28. **Hasi**: 01:05:44. **Bukatu**: 01:06:12
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Lexikoa

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:
Hilabeteak esaten ditu. Lexikoa.

Transkripzioa
- Ilbeltza, otsaila, martxua, apirilla, maiatza, ekaina; ekaina hoi bai esaten zan; baiño hurrenguak; juliua, agostua, setiembria, oktubria, nobiembria eta abendua. Guk hala ikasi gendun, guk hola ikasi gendun. Eta oain ibiltzen naiz nahastuta.

44. Andoaingoa, euskara garbia

- **Erref**: AND-024/051
- **Iraupena**: 0:01:13. **Hasi**: 01:06:37. **Bukatu**: 01:07:50
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:
Euskara non hasten den aldatzen: Tolosa aldean, Goierrin. Doinua Zumaia aldean desberdina, Hondarribia eta Irun aldean ere bai. Andoaingoa euskara garbia da.

Transkripzioa
- Hemendikan kanpoa ateatzen danian norbaite, Andoaindik, Tolosa aldea eo, Hernani aldea eo, nabaritzen al da euskera diferentia?
- Tolosan, pixkat aldatzen da; Goierri aldea're bai. Badie, hitz batzuk baittue, nere amak bazittun hitz batzuk hemen Andoaiñen ez zeudenak, Goierrikuak. Bazittun hitz batzuk. Oain ez zaixkit etorriko baiño.
- Ta doiñua ta zerbaiten diferentia izaten al zuen?
- Doiñua gehio aldatzen da Zumaia aldian ta hortan. Doiñua hoi. Gu gainontzekuak [serenoguak] gea, hizketa eta sendogua deula esaten det nik. Bai.
- Baiño garbiya dela esaten da?
- Garbiya, Andoaingoa euskera da garbiya, garbiya da. Ez ni andoaindarra naizelako e, baizik ni besteiri entzuten diyot hizketan ta esaten det, hoi ez da nere euskera.
- Zumaia aldekoa, adibidez?
- Zumaia aldekoak eta Irun aldekoak'e bai. Irun aldekoa, Hondarrabi-Irun aldekuak'e badittuzte bere hitz hola... Beak esaten due hitz polittak. Guk Goierri aldekuak zakarragua emen degula. Bakoitza geatzen gea gerenakin.

45. 'La Unión Previsora' asegurua

- **Erref**: AND-024/056
- **Iraupena**: 0:02:13. **Hasi**: 01:11:56. **Bukatu**: 01:14:09
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:
Lehen haurdunaldian tentsioa igo zitzaion. Mediku partikularra zuten. 'La Unión Previsora' asegurua. Logela non zuten. Klinikan izan zuen umea.

46. Haurdun, baina festak galdu nahi ez

- **Erref**: AND-024/058
- **Iraupena**: 0:01:59. **Hasi**: 01:14:25. **Bukatu**: 01:16:24
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:
Medikuak dieta jarri zion, haurdunaldian, tentsioa jaisteko. Fruta eta barazki zalea da orain ere. Ingresatu egin zuten. Santo Kristori errezatu zion. Santakruzak ez zituen galdu nahi. Mateo eta Pepe musikariak.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-10-23

CC-by-sa | **Ahotsak.eus**
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com